

DE EVOLUTIE VAN ANARCHISME IN DE NEDERLANDSE ARBEIDERSBEWEGING

Source: Le Mouvement socialiste : revue bi-mensuelle internationale

Page_nr: 392

Pubdate: 15 Juli 1905

Source_url: <https://gallica.bnf.fr/ark:/12148/bpt6k5738186v/f34.item#>

Original_text: [L'évolution de l'anarchisme dans le mouvement ouvrier hollandais](#)

Title: De evolutie van anarchisme in de Nederlandse arbeidersbeweging

Author: Cornelissen, Christiaan

Notes: Auto translated with DeepL

DE EVOLUTIE VAN ANARCHISME IN DE NEDERLANDSE ARBEIDERSBEWEGING

De libertair-socialistische vakbonden en anarchistische groepen van een tiental plaatsen in Nederland kwamen een paar maanden geleden, met Pasen, bijeen in Amsterdam met het doel een libertair-communistische Federatie op te richten.

De stad Amsterdam zelf werd vertegenwoordigd door twee groepen, terwijl verschillende oude revolutionaire propagandisten en vele anderen die sympathiseerden met dezelfde ideeën de bijeenkomst bijwoonden.

Hier is de beginselverklaring die als basis diende voor de overeenkomst tussen de groepen en individuen:

De Federatie van Vrijheidliefende Kommunisten bestaat uit personen en groepen die overtuigd zijn van en zich conformeren aan de volgende principes:

1. Gegeven dat ellende en dienstbaarheid bestaan in de huidige maatschappij en dat ze moeten worden uitgebannen;
2. Dat de ellende van de grote massa aan de ene kant en de bevoorrechte situatie van enkelen aan de andere kant het noodzakelijke gevolg zijn van de huidige economische verhoudingen, die ook dienen als sociale basis voor de overheersing van mensen over elkaar;

3. Dat de essentie van deze verhoudingen bestaat uit het feit dat in elke bevolking de meerderheid van de mensen - de arbeidersklassen - alle rijkdom produceert, terwijl een minderheid - de kapitalistische klassen - de productie en verdeling van deze rijkdom domineert;
4. Dat de stabiliteit van de bestaande sociale verhoudingen moet worden toegeschreven aan het feit dat alle productiemiddelen en de verdeling van de rijkdom toebehoren aan de dominante minderheid, en dat deze minderheid de dwingende macht van de staat (justitie, politie, leger) kan gebruiken om haar overheersing te handhaven;
5. Dat de fundamenteen van de huidige maatschappij totaal veranderd moeten worden, zodat de verschillende sociale klassen vervangen worden door de gemeenschap van producenten, die door middel van vereniging de productie- en distributiemiddelen op een systematische manier zullen gebruiken, onder leiding van arbeidersorganisaties;
6. Dat de niet-bezittende arbeidersklasse - het moderne proletariaat - geen blijvende en fundamentele verbetering van haar lot kan bereiken op basis van de huidige maatschappij; en dat alle tijdelijke economische verbeteringen geen sociale waarde hebben behalve voor zover ze kunnen dienen voor de tussenkomst van de arbeiders in de arbeidsverhoudingen en voor de onteigening van de bezittende klassen;
7. Dat het de speciale taak van libertaire communisten is om ervoor te zorgen dat alle mogelijke veranderingen in de sociale verhoudingen worden doorgevoerd met het grootst mogelijke respect voor de vrijheid van individuen en de principes van vrije vereniging;
8. Dat libertaire communisten om deze reden het staatssocialisme bestrijden, een ontluikende vorm van staatsslavernij, gebaseerd op de utopie van fundamentele verandering van de economische verhoudingen door tussenkomst van de staatsmacht en op het schadelijke idee, voortkomend uit deze utopie, van de verovering van de publieke macht door de arbeiders als klasse;
9. Dat de arbeiders voor hun emancipatie zullen moeten strijden met alle middelen die zij zelf wettig en effectief achten;
10. En dat in deze strijd de arbeiders van alle landen solidair met elkaar moeten zijn.

Deze poging om de revolutionaire communistische krachten te federeren was zeker niet de eerste. In Spanje, in Duitsland en onlangs weer in België en Bohemen hebben communistische libertariërs al soortgelijke pogingen ondernomen met wisselend succes. En omdat ik denk dat de redenen die revolutionairen en libertairen in verschillende landen ertoe hebben gebracht om zich te verenigen en samen te komen min of meer overal terug te vinden zijn, acht ik het nuttig om hier de evolutie te behandelen die de revolutionaire en libertaire arbeidersbeweging de afgelopen jaren in Nederland heeft beschreven.

De keuze van de naam voor de nieuwe federatie is al geïnspireerd door de recente strijd: Federatie van Libertarische Communisten. De discussies gingen vooral over de vraag of het nuttig zou zijn voor propaganda en voor de precisie van ideeën om de naam van anarchisten aan te nemen. Nederlandse revolutionairen, voor het grootste deel, zouden deze titel graag accepteren; in het land worden ze “anarchisten” genoemd door al hun tegenstanders. En net zoals de “bedelaars” ooit graag de bijnaam accepteerden die hun vijanden naar hen slingerden, zou niemand van ons bezwaar maken tegen de titel van anarchist als deze naam naar hen werd geslingerd door de burgerlijke en democratische partijen.

Maar in Nederland hebben we “anarchisten” in allerlei schakeringen: mystieke anarchisten: Tolstojaanse en christelijke; individualistische anarchisten; zoveel verschillende fracties die heel weinig overeenkomsten hebben met de aspiraties en propagandatactieken van de communistische revolutionairen. Maar omdat de zogenaamde “individualisten” altijd beweren dat de twee ideeën van anarchisme en communisme met elkaar in tegenspraak zijn, en omdat veel Nederlandse libertariërs de naam anarchisme opvatten in de strikte betekenis van individualisme, waartegen het revolutionaire communisme van de grote meerderheid van de Nederlandse libertariërs zich juist verzet, wilden ze het karakter van de nieuwe beweging nog preciezer maken. Daarom noemden de initiatiefnemers van de entente zichzelf Libertarische Communisten, terwijl ze in hun beginselverklaring het revolutionaire karakter van hun beweging sterk benadrukten.

Om zowel de naamkeuze als de inhoud van de beginselverklaring die we zojuist hebben aangehaald te begrijpen, moeten we kijken naar de geschiedenis van de revolutionaire arbeidersbeweging in Nederland.

Na de splitsing van 1894 tussen de sociaaldemocratie en het revolutionair socialisme waren alle zogenaamde “antiparlementariërs” enige tijd verenigd tegen de “parlementaire” krachten. Dit wordt verklaard door de gevolgen van de bekrompenheid van de “discipline” en van de kleinburgerlijke neigingen die we de Nederlandse sociaaldemocraten verweten, in combinatie met de individualistische neigingen van het Nederlandse volk zelf, die veel van de revolutionairen van ons land in de extremen van het individualisme duwden.

Onlangs nog, na de Paasconferentie waarop de Federatie van Libertaire Communisten werd opgericht, schreef het orgaan van de Nederlandse Sociaal-Democratie over de revolutionaire federalisten: “Ze hebben geen keus meer, vanaf het moment dat ze zich verenigen; als ze kracht willen verwerven, moeten ze discipline leren”. (Het Volk, 28 april 1905). Op dezelfde manier sprak het sociaaldemocratische orgaan bij deze gelegenheid

over “de onderwerping van de persoonlijke wil aan die van de bond”, over “het opofferen van vrijheid”, enzovoort.

Welnu, elke geest van buitensporige “discipline” is weerzinwekkend voor de Nederlandse bevolking, in ieder geval voor de arbeiders (de ambtenaren en kleinburgerlijke elementen zullen misschien een belangrijke uitzondering maken); en men hoeft het woord “ongedisciplineerd” maar met enige overtuiging uit te spreken voor een Nederlands arbeiderspubliek, om op een instinctieve geest van opstand te stuiten en onmiddellijk veroordeeld te worden.

Tegenover deze overdreven disciplinaire geest heeft zich een sterke stroming van het tegenovergestelde uiterste ontwikkeld. Vooral de laatste jaren heeft het individualisme een enorme ravage aangericht in de revolutionaire gelederen.

In de afgelopen maanden hebben we een oude individualistische propagandist het idee van klein individueel bezit zien propageren in naam van de individuele vrijheid: de goede man heeft zijn huisje zelf geschilderd en presenteert het nu als “het product van zijn arbeid”. Een andere propagandist schreef: “Ik eis als individu zoveel land op als ik nodig acht om in al mijn behoeften te voorzien”.

Een derde individualistische propagandist vond dat “een ‘beginselverklaring’ nog te bindend is voor het individu”. Daarom vindt hij het nodig om het recht om te nemen als propaganda te prediken, ervan uitgaande natuurlijk: “Als iedereen individueel alles nam wat hij nodig had”...

In de afgelopen tijd is de individualistische kritiek vooral gericht geweest tegen de vorm van organisatie, en vervolgens tegen het idee van organisatie, en heeft zo geleid tot desorganisatie - een tendens die ons allemaal wakker moet hebben geschud en die uiteindelijk heeft geleid tot het tegenover elkaar zetten van al diegenen die zich een hele generatie lang juist hebben ingezet om de minderbedeelden in de wereld te verenigen en te organiseren.

Het was in de vakbonden in Nederland dat we voor het eerst in aanraking kwamen met deze desorganiserende individualistische geest, waarbij we ons al vanaf de geboorte van het vakbondswerk afvroegen of de bestuurders van de arbeidersbonden geen nieuwe “meesters” zouden worden. Ongelukkig met strenge kritiek op de misbruiken van de organisatie en niet geïnteresseerd in samenwerking met ons om manieren te vinden om ervoor te zorgen dat de vakbondsbestuurders niet te machtig werden, begonnen min of meer consequente individualisten de fundamenten van de organisatie aan te vallen, altijd dromend van nieuwe “tirannen”, altijd op zoek naar sterke woorden om de eenvoudigste

vorm van overeenstemming en beheer uit te drukken. De woorden “tirannie”, “overheersing door de meerderheid over de minderheid”, “schending van de wil van het individu” - deze woorden kosten niet veel. Aan de andere kant zagen onze min of meer consequente individualisten het tegenovergestelde gevaar niet: dat bepaalde individuen, zonder de instemming van de meerderheid en de minderheid, maar al te gemakkelijk een soort absolute dictatuur konden uitoefenen over hun hele entourage (meerderheid en minderheid tegelijk). Ze waren echt blind voor hun eigen individuele tekortkomingen.

Na de vakbeweging was het de libertaire en revolutionaire beweging die getroffen werd door de individualistische ziekte. Twee of drie jaar geleden werden de volgende vragen nog heel serieus genomen in de kringen van de Nederlandse revolutionaire beweging: Was het geen ernstige aantasting van de “vrijheid van het individu” om te stemmen of beslissingen te nemen in revolutionaire groepen? Was het toegestaan om individuen die lid waren van de groepen te vragen om regelmatig lidmaatschapsgeld te betalen? Als groepen een voorzitter, een secretaris en een penningmeester mochten kiezen, die dan verantwoording moesten afleggen aan de groep? Dit waren nieuwe “meesters”, kleine “tirannen”! En wat betreft “verantwoordelijkheid”, het soevereine individu is alleen “verantwoordelijk” tegenover zichzelf!

Denk niet dat ik ook maar in het minst overdrijf. De ziekte waar ik het over heb was internationaal. Een feit: ik herinner me een individualistische anarchist die zich op het Internationale Revolutionaire Arbeiderscongres van 1896 in Londen uitsprak tegen elk besluit dat genomen zou worden: “Een besluit? Een resolutie? Maar ik wil geen besluiten en resoluties. Ik wil mezelf blijven! Wij antwoordden: “Als je jezelf wilt blijven, hoefde je alleen maar thuis te blijven. Waarom kom je hier om ons lastig te vallen?”

In feite is dat het enige antwoord dat wij, communisten die voor een vakbond zijn, aan de individualisten kunnen geven. Niemand roept ze onze groepen binnen, maar als ze er eenmaal in zitten, hebben ze niet het recht om desorganisatie te prediken. Als je lid wordt van een socialistisch-libertaire groep, wordt er stilzwijgend van je verwacht dat je met je medeleden wilt opschieten en met hen wilt samenwerken, net zoals er van je verwacht wordt dat je in grote lijnen de ideeën van de groep deelt. Als dit niet het geval is, wordt verondersteld dat je geen lid wordt of dat je gewoon wegloopt als je je realiseert dat je je hebt vergist in de ideeën van anderen.

De laatste jaren is de filosofie van Stirner vooral in de mode in Nederlandse individualistische anarchistische kringen. Deze troebele Duitse metafysica, deze filosofie van lege woorden, van in de lucht en buiten het realité ontwikkelde ideeën die Stirners filosofie is, deze voor de revolutionaire arbeidersbeweging schadelijke fraseologie werd

als een nieuw evangelie bepleit, zelfs door degenen (of vooral door degenen) die Stirner niet konden lezen omdat zijn Unique niet in het Nederlands was vertaald. In ieder geval was men een Stirneriaan door intuïtie, zonder Stirner te kennen, net zoals Monsieur Jourdain proza schreef zonder het te weten!

De reactie tegen deze individualistische tendensen kwam vanzelf. Voordat we het over deze reactie hebben, een woordje uitleg: ik wil niet verkeerd begrepen worden, maar allereerst wil ik erop wijzen dat we niets tegen de energieke actie hebben die ieder van ons individueel onderneemt, hetzij in revolutionaire propaganda, hetzij in het dagelijkse sociale leven. Ik vecht zelf om mijn onafhankelijkheid en mijn vrijheid te behouden. Maar dat is geen propaganda in revolutionaire groepen!

De reactie tegen het individualistische anarchisme begon daarom in Nederland in de eerste plaats met de praktische actie van de revolutionaire vakbonden, praktische actie in het dagelijks leven, waardoor de menselijke natuur haar rechten terugkreeg en de individualistische metafysica overwon. De Nederlandse revolutionaire vakbonden, die zichzelf precies op hetzelfde gezichtspunt van directe actie plaatsen als de Franse revolutionaire vakbonden, hebben ongetwijfeld veel vooruitgang geboekt in deze richting. Toen kwam de individualistische propaganda in libertaire groepen niet minder sterk tegenover de eisen van het echte leven te staan. Bovenal begonnen we de tegenstrijdigheid van de zogenaamde individualisten te zien toen ze zich bleven mengen met de arbeidersbeweging.

Dezelfde mensen die zich tegen de federatie van libertarische groepen verklaarden, zagen dat ze zich aansloten bij de Anti-Militaristische Federatie, onder het voorwendsel dat het in het laatste geval om een “precies doel” ging, maar dat ze de federatie niet wilden “met een vaag doel”. Dit was een slecht compliment voor libertarische communistische theorieën, die dus gezien zouden worden als mensen met “een vaag doel”.

Maar ook op het moment van het Internationale Anti-Militaristische Congres in Amsterdam (190-1) waren er maar liefst vijf verschillende anti-militaristische meningen vertegenwoordigd. Meninge die misschien allemaal “precies” en niet “vaag” waren, maar die zo sterk van elkaar verschilden dat de ene “antimilitarist” bijvoorbeeld helemaal geen leger wilde, terwijl een ander een volksleger wilde dat was uitgerust met de beste moordmachines: de een wilde helemaal geen oorlogen, terwijl een ander onderscheid maakte tussen “slechte oorlogen” en “goede oorlogen”, enzovoort.

Dezelfde mensen die geen positieve “beginselverklaring” konden accepteren, misschien bestaande uit tien of twaalf artikelen, werden gezien als acceptanten van een puur

negatieve verklaring bestaande uit één enkel artikel: “Niet één man, niet één cent voor militarisme 1” Het was vooral de inconsistentie van de individualisten en semi-individualisten die hielp om de absurditeit van hun theorieën in praktische propaganda te bewijzen.

Ik heb hier de nadruk gelegd op de antimilitaristische federatie als ik spreek over de revolutionaire arbeidersbeweging in het algemeen, omdat ik me afvraag of deze federatie in Frankrijk niet, net als in Nederland, de voorloper zou kunnen worden van een bredere federatie voor integrale communistische propaganda.

Wat zou de communisten ervan kunnen weerhouden om in deze organisatie de horizon van hun propaganda te verbreden en zich te verenigen met al diegenen die niet alleen propaganda voeren tegen het militarisme, maar die ook lange tijd het communistische ideaal, het revolutionaire syndicalisme en alle middelen die een communistische maatschappij gebaseerd op de vrije overeenkomst van de gemeenschappen van producenten kunnen voorbereiden, hebben gepropageerd? Na de breuk tussen de revolutionaire antimilitaristen en de pacifistische en Tolstojaanse antimilitaristen kan er nauwelijks een belemmering zijn voor de uitbreiding van propaganda in deze richting.

Het is waar dat er in Frankrijk, net als in Nederland, tegenstand zal zijn van de meest uitgesproken individualistische anarchisten. Maar het lijkt ons dat een eenvoudige en duidelijke uiteenzetting van de principes die aan beide kanten verdedigd worden, voldoende zal zijn voor iedereen die hetzelfde denkt om tot overeenstemming te komen.

Ziehier de ideeën van de revolutionaire communisten die zich met Pasen in Amsterdam verenigden. Zij verklaarden zichzelf libertair en verdedigden de vrije groepering van individuen. Maar tegelijkertijd erkennen ze dat de individuele vrijheid van alle mensen alleen gerealiseerd kan worden in een communistische maatschappij die geleid wordt door de georganiseerde producenten zelf.

In de organisatie verdedigen ze de principes van decentralisatie en autonomie van individuen en groepen, tegen het principe van centralisatie.

Ze erkennen dat in revolutionaire groepen, zoals in de toekomstige maatschappij als geheel, elke persoon het recht moet hebben om niet mee te werken aan de uitvoering van een beslissing die door de meerderheid van de leden van zijn groep is genomen, als hij zelf die beslissing niet goed kan keuren. Als deze persoon in het betreffende geval niet verhindert dat de meerderheid de beslissing toch uitvoert, kan niemand in de groep klagen.

Op dezelfde manier moet in een vrije federatie elke groep, ook al werkt hij samen met anderen, zijn autonomie en volledige vrijheid van handelen op zijn eigen gebied behouden; hij mag niet onder controle staan van andere groepen of individuen, noch onder gezag staan van de meerderheid van de groepen of van een centraal bureau. Onder deze voorwaarden zal het in een vrije federatie onmogelijk zijn dat een fractie wordt weggestuurd wegens disciplinaire overtredingen door de andere fracties, zoals bijvoorbeeld onlangs gebeurde bij de Nederlandse Sociaal Democratische Partij in de afdeling Utrecht II.

Op dezelfde manier kan een nationale federatie van libertaire groeperingen tot een overeenkomst komen en samenwerken met buitenlandse federaties zonder daarbij haar vrijheid van handelen te belemmeren.

In al deze gevallen van overeenstemming en vrije samenwerking van individuen en groepen, is het duidelijk dat de “commissies”, of “comités”, etc., die zijn aangesteld voor de uitvoering van een gemeenschappelijk besluit, niet het karakter dragen van “leiders”, of “bestuurders”, maar dat van “verantwoordelijke actoren”, belast met het doen van de dingen waarvoor ze zijn aangesteld zonder een andere macht te vervullen dan dat.

De Nederlandse libertaire communisten geloven niet dat ze daarmee de individuele vrijheid van mensen ondermijnen. Integendeel, tegen de beweringen van de individualistische anarchisten dat het individu altijd zijn vrijheid opoffert door zich met andere individuen te associëren, zeggen de libertaire communisten dat het individu in associatie en in de vrije federatie alleen maar kan winnen. Zij geloven dat in plaats van zijn individuele vrijheid op te offeren, het individu in associatie de middelen vindt om zijn individualiteit te versterken; en dat hij als individu rijker en vruchtbaarder wordt naarmate hij meer samenwerkt met anderen, op deze basis van vrijheid en gelijkheid.

Dit idee werd prachtig verwoord door een Amerikaanse socialist, Henry Demarest Lloyd, die een paar maanden geleden overleed, in de volgende regels: “De geïsoleerde man is slechts het begin van een individu. Maar hij die burger, buurman, vriend, broer, zoon, echtgenoot, vader, medelid is geworden, is juist daardoor vele malen geïndividualiseerd” (1).

Christian CORNÉLISSEN.

(1) Wealth against Commomcealth, hfdst. XXXV, p. 527.